

ייצוג קטינים ונוער

ייצוג בני נוער בהליך פלילי הינו תחום התמחות ייחודי במשפט הפלילי, הדורש מהסניגור בקיאות לא רק ברזי הוראות החוק והפסיקה, אלא גם הכרה של כלל המערכות המטפלות בקטינים עוברי חוק. משרדנו מתמחה בייצוג קטינים ובני נוער בהליכים פליליים המתנהלים כנגדם מזה תקופה ארוכה, לרבות: חקירת קטין במשטרה, מעצר קטין וניהול עניינם בפני בתי המשפט השונים וערוך למתן מענה מיידי ומקצועי 24 שעות ביממה.

ייצוג קטינים ובני נוער בהליכים פליליים

עורכי דין המייצגים קטינים נדרשים לעמוד בקשר עם גורמי הרווחה, החינוך, הקליטה והשיקום, כמו גם עם קרוביו הישירים של הלקוח הקטין. ייצוג קטינים על-ידי עורך דין פלילי מומחה בתחום תורם משמעותית להליך תקין והוגן בבתי המשפט לנוער ואף להשגת תכלית השיקום, המהווה זכות בסיסית של כל קטין העומד לדין, על פי החוק והפסיקה.

חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), מסדיר את העמדתם לדין פלילי של קטינים ואת דרכי הענישה והטיפול בהם. בית המשפט המוסמך הוא בית משפט שלום או מחוזי שיושב בו שופט נוער. "קטין" מוגדר בחוק הנוער כמי שטרם מלאו לו 18 שנה ביום הגשת כתב האישום, למעט במקרה בו נקבע מפורשות אחרת. עיקרי חוק הנוער יובאו להלן:

חקירת קטינים במשטרה

חוק הנוער דן בהסדרה של דרכי חקירתם של עדים וחשודים קטינים. שתי הסוגיות המרכזיות שהוסדרו הינן חקירת קטין בשעות הלילה ונוכחות הורים בחקירה;

איסור חקירה של קטין בשעות הלילה

חוק הנוער קובע כלל ברור: קטין חשוד לא יחקר בשעות הלילה. כלל זה מסויג אמנם בחריגים רבים, אך ברור מהו הכלל ומהו החריג ובעצם קביעתו של הכלל חשיבות רבה. חקירה בשעות הלילה בהן מצוי הקטין במצב של חוסר ריכוז בשל עייפות גורמת לפגיעה בצרכיו כקטין ועלולה לגרום אף לעיוות דין ועל כן יש לוודא כי רק חקירות הדורשות זאת, יעשו בשעות הלילה [קטין שטרם מלאו לו 14, שעות הלילה הן בין 20:00 ל-07:00 ולגבי קטין שמלאו לו 14 השעות הן בין 22:00 ל-07:00].

נוכחות הורים בחקירה

סעיף 9 לחוק הנוער קובע כי קטין זכאי שהורו או קרוב אחר יהיה נוכח בחקירתו וכן זכאי הוא להיוועץ במי מהם ככל הניתן לפני תחילת החקירה, זאת בכפוף לחריגים שנקבעו.

חקירה תחת אזהרה

כאשר קטין מגיע לחקירה על המשטרה להודיע לו האם הוא נחקר כעד או כחשוד ביחס לאותה עבירה. כאשר המשטרה חוקרת את אותו קטין כחשוד ולא כעד, הרי זוהי "חקירה תחת אזהרה" ועל המשטרה להודיע לאותו קטין באיזו עבירה בדיוק הוא חשוד. כמו כן, על המשטרה להודיע לנחקר על זכותו לשתוק במהלך החקירה ועל זכותו להיוועץ בעורך דין פלילי בטרם תחת החקירה. בשונה מכך, "חקירה שלא תחת אזהרה" היא תשאול אדם/עד לצורכי חקירה אשר אין הוא חשוד בעשייתה.

זכות השתיקה

על החוקר להודיע לקטין החשוד הנחקר במשטרה לגבי זכותו שלא להשיב לשאלות כלל ושלא להיחקר. זכות השתיקה לחשוד הינה זכות מוחלטת לשתוק בהליכי חקירה. אחד הטעמים העיקריים למתן זכות

שתיקה לחשוד נעוץ בסיטואציה המאיימת שבה נחקר חשוד ולכן נקבע כי יש לאפשר לו לשתוק באופן מוחלט, כדי למנוע מצבים בהם יענה שקר לשאלות בחקירה בשל הבלבול, הלחץ והמצוקה בהם הוא שרוי, ופליל עצמו במעשה שלא עשה.

חשוב לציין, כי על אף שבמקרים חריגים עשויה שתיקת חשוד בהליכי חקירה לשמש חיזוק לעדויות התביעה כנגדו, הרי סנקציה עונשית זו איננה אוטומטית, אלא כרוכה בהליך שיפוטי בפני בית המשפט, שלו מסור שיקול הדעת לבחון את הנסיבות שהביאו את הנחקר לשתיקתו ולהכריע בהתאם.

חסיון מפני הפללה עצמית

אין קטין (עד או נחקר) חייב להשיב על שאלה או למסור ראייה אם יש בה הודיה בעובדה שהיא יסוד מיסודותיה של עבירה שהוא מואשם בה או עשוי להיות מואשם בה.

הזכות לחסיון מפני הפללה עצמית היא זכות יסוד המעניקה לכל אדם פטור מלהשיב על שאלות מפלילות או למסור ראיות מפלילות, בין בהליכי חקירה ובין במשפט עצמו.

על החוקר להודיע לקטין החשוד הנחקר במשטרה לגבי זכותו להימנע מהפללה עצמית. חובת הידוע לגבי הזכות להימנע מהפללה עצמית נועדה לוודא כי החשוד ער לזכות זו בעת חקירתו, וכי הוא ויתר עליה במודע ומתוך רצון חופשי בעת מסירת אמרתו, שהרי מושכלות ראשונים הם שהזכות להימנע מהפללה עצמית מהווה חלק בלתי נפרד מהזכות למשפט הוגן, וכן זכות משלימה לזכות להיוועץ בעורך דין פלילי ולהיות מיוצג על ידו. שימוש באמצעים בלתי כשרים הגורמים לפגיעה מהותית בזכות זו עשויה להביא לפסילת ההודאות שהושגו בעקבות זאת.

זכות היוועצות בעורך-דין פלילי

זכות היוועצות בעורך דין מוכרת בישראל כ"זכות יסוד" וכביטוי מובהק של הזכות החוקתית להליך הוגן. מהוראות החוק והפסיקה עולה, כי אין מחלוקת שזכות זו קמה החל משלב המעצר וכי הפרשנות המרחיבה של שלב המעצר, כוללת כל מצב בו אדם חשוד בביצוע עבירה וחירותו הוגבלה, זאת אף אם טרם התקבלה החלטה של הקצין הממונה על המשך המעצר.

הוראת סעיף 34(ב) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו - 1966 מורה כי: "**ביקש עצור להיפגש עם עורך דין...יאפשר זאת האחראי על החקירה, ללא דיחוי**". ניתן לראות כי המחוקק עמד על החשיבות שבחר להעניק לא רק לזכות היוועצות עצמה, אלא גם לעיתוי שבו נמסרת לחשוד הודעה על הזכות, ולעיתוי שבו הוא זכאי לעשות בה שימוש, ללא דיחוי, במיידיות, **ואם אין אילוצים שבדין - טרם חקירתו** [לעניין זה ראה החלטתו של בית המשפט לאחרונה בת"פ (ת"א) 28411-01/12 **מדינת ישראל נ' שירונג סוואן**].

לאור כך, כאשר קטין חשוד (אף אם אינו בסטאטוס של עצור) מודיע כי הוא מעונין להיוועץ בסניגור, על המשטרה ליצור קשר עם הסניגור באופן מידי ככל הניתן (בהנחה שלא מתקיים סייג המאפשר את דחיית המפגש ביניהם על פי התנאים הקבועים בחוק) ולהפסיק את החקירה ולהמתין לבואו של הסניגור באם זה הודיע על הגעתו תוך פרק זמן סביר.

במקרים מסוימים ניתן לפסול ראיות אשר הושגו שלא כדין, לרבות ראיות שהושגו תוך פגיעה בזכות של חשוד היוועצות בסניגור, או בהודעה על זכות זו (ראו ע"פ 5121/98 טוראי רפאל יששכרוב נ' מדינת ישראל, להלן -הלכת יששכרוב). כלומר, הפרת חובתה של המשטרה להודיע לחשוד על זכות היוועצות, עשויה להוביל לפסילת הודעת הנאשם (או ההודאה) או ראיות אחרות הנובעות ממנה. ויודגש, למרות שדין ההודאה יוכרע במסגרת התיק העיקרי הרי שגם בשלב הדיון במעצר יכול בית המשפט לקבוע כי חל כרסום ממשי בראיות התביעה ו/או להתחשב בעצם הפגיעה בזכות כנתון המצדיק, כשלעצמו או ביחד עם שאר השיקולים, שחרור ממעצר. כמו כן להליך הארכת המעצר יכולה להיות חשיבות לביסוס הטענות שייטענו בתיק העיקרי.

למרות האמור, אנו נתקלים במקרים רבים בהם המשטרה מפרה את זכותם של חשודים להיוועץ עם עורך דינם ו/או מרוקנת את הזכות מתוכן אפקטיבי, תוך שהיא מפרה את הוראות החוק והפסיקה. כך למשל, ברוב המקרים של המעצרים, המשטרה מיידעת את העצורים בדבר הזכות בשלב מאוחר שלאחר סיום החקירה ובמעמד החלטת הקצין הממונה על המשך מעצרו; קיימים מקרים בהם המשטרה כלל לא מודיעה

על הזכות להיוועצות גם אם מדובר בשלב של המשך המעצר לאחר החלטת הקצין הממונה; כמו כן קיימים מקרים בהם המשטרה מעכבת את המפגש עם העצור מבלי שיש לכך הצדקה חוקית; וכיוצא באלה דוגמאות.

שיקום

חוק הנוער, כמו מערכת שיפוט הנוער, משלב היבטים של ענישה ושל שיקום. לאורך השנים, הסתמנה בפסיקת בתי המשפט בעניינם של נאשמים קטינים מגמה של מתן עדיפות לשיקום הקטין ולטיפול בו. על אף שבית המשפט אינו רואה בקטינות חסונות ואינו מקל ראש בעבירות המבוצעות על ידי בני נוער, ניכר בבירור מתוך הפסיקה כי מערכת המשפט מכירה בייחודיות התחום ונכונה לאפשר לגורמי הטיפול למצות את ניסיונות הטיפול בקטינים ואף מאמצת את המלצותיהם. גישה זו מיושמת מידי יום ביומו בבתי המשפט לנוער אשר מתמודדים עם רובם המכריע של תיקי הנוער.

חוק הנוער מחזק את הגישה הנוהגת בפסיקה ומכריע בבירור לטובת שיקומו של הקטין. בסעיף עקרונית, נדיר מסוגו בחקיקה הישראלית, נותן המחוקק מעמד על לשיקולים של שיקום הקטין והטיפול בו: "מימוש זכויות של קטין, הפעלת סמכויות ונקיטת הליכים כלפיו ייעשו תוך שמירה על כבודו של הקטין, ומתן משקל ראוי לשיקומו, הטיפול בו, שילובו בחברה ותקנת השבים" (סעיף 1א(א) לחוק). בסעיפי החוק השונים ניתן למצוא ביטויים רבים לגישה השיקומית שנקבעה בסעיף העקרונית:

צו מעון במקום הפעלת מאסר מותנה

סעיף 25א(2) קובע כי [בית משפט לנוער](#) המצווה על הפעלת מאסר על תנאי רשאי במקום להטיל על הקטין מאסר, לצוות על החזקתו במעון נעול. סעיף זה מכיר בדינמיות בחייו של הקטין ובתמורות שחלות בחייו ומאפשר לקטין את המשך הטיפול מבלי שעונש המאסר המותנה שהוטל עליו חודשים או שנים קודם לכן, יסכלו את התהליך הטיפולי.

המרת מאסר בצו מעון

סעיף 25א(א) לחוק הנוער מאפשר לממונה על המעונות להעביר למאסר קטין שלא ניתן לקיים לגביו את הצו במעון. תיקון זה נועד ליתן מענה למצבים בהם נשלחו קטינים לתקופות ארוכות לצו מעון ובמהלך הזמן סבר צוות המעון כי התנהגותו של הקטין אינה מאפשרת את המשך קיום הצו. אמירה משמעותית של המחוקק נמצאת בסמכותו של בית המשפט שהמיר את צו המעון בצו המאסר, לשוב ולבחון את הנושא ולהמיר את המאסר בצו מעון נעול. דהיינו, גם במקרים בהם כלו כל הקיצין ובית המשפט מורה על מאסרו של קטין, אין בכך סוף פסוק או הבעת אי אמון ביכולתו של הקטין לשוב ולעלות על דרך הישר.

מעצר כאמצעי אחרון

חוק הנוער קובע מפורשות כי לא יוחלט על מעצרו של קטין אם ניתן להשיג את מטרת המעצר בדרך שפגיעתה בחירותו פחותה וכי המעצר יהיה לפרק הזמן הקצר ביותר הנדרש לשם השגת המטרה. חווית המעצר הינה חוויה קשה עבור כל אדם, אך היא קשה במיוחד עבור קטין, ומסיבה זו נקבע בפסיקה כי החובה לשקול חלופת מעצר מתגברת שעה שמדובר בקטין.

ואולם, פעמים רבות עצם המעצר הראשוני על ידי שוטר, גורם לנזק בלתי הפיך ועלול להביא להתדרדרות של הקטין ועל כן קובע חוק הנוער כי השימוש [במעצר קטין](#) יהיה אמצעי אחרון רק אם לא ניתן להשיג את מטרתו בדרך אחרת.

תסקיר חובה בטרם החלטה על מעצר עד תום ההליכים

לא יוחלט על מעצרו של קטין עד תום ההליכים המשפטיים נגדו בטרם יתקבל תסקיר. תיקון זה מבטא את ההכרה בכך שלמעצר לתקופה ארוכה עלולות להיות השלכות בלתי הפיכות על נפשו של הקטין וראוי כי בפני בית המשפט יהיה כל המידע הנחוץ אודות נסיבותיו האישיות, הרקע המשפחתי ממנו הוא בא ואפשרויות הטיפול הרלבנטיות לגביו, בטרם יחליט לעוצרו. עם זאת, חשוב להדגיש כי בסעיף נקבעה הוראה מפורשת לפיה אי הגשת התסקיר לא תהווה עילה לעיכוב השחרור ובהתחשב בהוראה הכללית לפיה חוק זה בא להוסיף על זכויותיו של העצור, ברור כי בית המשפט רשאי, אם חשב כי הדבר נכון, לשחרר את הקטין

עוד בטרם קבלת התסקיר.

שמירת זכויות הקטין

בצד הגישה השיקומית אותה קובע החוק, ניתן דגש לשמירה על זכויותיו של הקטין כנאשם.

הגבלת מעצר בית

סעיף 10ד קובע כי קטין ששוחרר לא יהיה בתנאי מגביל של מעצר בית לתקופה העולה על תשעה חודשים. בית המשפט רשאי אמנם להורות על הארכת התנאי לתקופה שלא תעלה על 90 ימים ולחזור ולצוות על כך, אך המסר העולה מהסעיף ברור: שלילת חירות של קטין, ולו גם בדרך של כליאתו בביתו, אינה יכולה להיעשות ללא הגבלת זמן. הפסקה של שגרת החיים של הקטין לתקופה ארוכה יתר על המידה, עלולה לפגוע בהתפתחות התקינה וליצור פערים לימודיים וחברתיים בינו לבין בני גילו. מסיבה זו, לא הסתפק המחוקק בהגבלת תקופת מעצר הבית והוסיף וקבע בסעיף 10ד(ב) כי אם הורה בית המשפט על שחרור קטין בערובה בתנאי מעצר בית המחייבים שהיה בבית מעל 16 שעות ביום, יקיים בית המשפט דיון בעניינו של הקטין אחת לשלושה חודשים.

איסור מעצר עד תום ההליכים לקטינים עד גיל 14

סעיף 25(ד) לחוק הנוער קובע כי לא יוטל מעצר עד תום ההליכים על קטין שטרם מלאו לו 14. תכליתו של הסעיף הוא למנוע את השמתם במאסר של קטינים בגילאי 12-14, שכן עצם השהיה במאסר עלולה לגרום להם לנזק נפשי חמור ובלתי מידתי.

ביטול 'מעצר הגנתי'

חוק הנוער מעניק לבית המשפט את הסמכות להורות על נקיטה באחת מדרכי הטיפול הקבועות בחוק הנוער (טיפול והשגחה). בכך נוצר לראשונה בחקיקה, שילוב בין הטיפול בקטינים בסיכון לטיפול בנערים עוברי חוק והסעיף מצביע על ההבנה כי ברקע לביצוע העבירות עומדות פעמים רבות נסיבות אישיות קשות וכי התייחסות אל הקטין צריכה להיות כאל קטין בסיכון גם אם ביצע עבירה.

ראיות לכאורה כתנאי להשמה חוץ ביתית

בחוק הנוער התייחסות נרחבת לסמכויות [שירות המבחן לנוער](#) ולתפקידיו. החוק מסדיר את האפשרות להשמה חוץ ביתית עוד בטרם גזר הדין. החוק קובע כי אם לא קיימות ראיות לכאורה נגד הקטין וגורמי הטיפול סבורים כי יש צורך דחוף בהוצאתו למסגרת חוץ ביתית, יהיה עליהם לפעול למימוש דרך הטיפול במסגרת חוק הנוער (טיפול והשגחה).

זכות ערעור על צו להשגחה זמנית

חוק הנוער מפרט בהרחבה את הסמכויות הנתונות לשירות המבחן לנוער בשלב שבין הגשת כתב האישום עד להחלטת בית המשפט בסיומו של ההליך. בחוק נקבע כי בית המשפט יהיה רשאי לצוות שהקטין ימסר להשגחתו של קצין מבחן לתקופה זו, והוא מפרט מה כולל צו השגחה זמנית, קובע תנאים להוצאתו ואת הדרכים לפיקוח על יישומו. כמו כן מבחין החוק בין צו השגחה זמנית שמבוצע בקהילה לצו השגחה זמנית שכולל הוצאת הקטין מחוץ לביתו בכלל והוצאה לצורכי הסתכלות בפרט. החוק קובע כי ניתן יהיה לערער על החלטה זו בפני בית משפט שלערעור שידון בערעור בשופט אחד וכי על החלטת בית המשפט שלערעור ניתן יהיה לערר בפני בית המשפט העליון שידון בערעור בשופט אחד. בכך נוצר אם כן חריג לכלל הקובע כי לא ניתן לערער על החלטת ביניים בהליך הפלילי.

סיוע של עורך דין המתמחה בייצוג קטינים

במידה ואתם או יקירכם הקטין עומד בפני הליכים פליליים פנו ללא דיחוי להתייעצות עם עורך דין פלילי המתמחה בייצוג קטינים ובני נוער בטלפון **052-6885006** או [צרו עימנו קשר](#) דרך האתר ונשמח לסייע ולהציע לכם מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא

20/09/2017
077-5006206
052-6885006

ייצוג קטינים ונוער - עורך דין פלילי אסף דוק

מצדכם. סודיות מלאה מובטחת.

{*:fast_contact}